

אל"ם (במיל") אילן כץ – ראיון מצולם

עורכי הראיון: רס"ן משה הופמן, סגן אסמרה טגניה, קמ"ש נוי קונדה וקמ"ש סיגל פידל קולטקר
(קציני התביעה הצבאית בשומרון)

**ביום 21 בפברואר 2022 נערך ראיון מצולם עם אל"ם (במיל") אילן כץ.
להלן עיקרי הדברים אשר עלו בראיון.**

רקע אישי ומסלול שירותו הצבאי של אל"ם (במיל") כץ

אל"ם (במיל") אילן כץ נולד בגבעתיים בשנת 1959, להורים ניצולי שואה, אשר הגיעו לארץ בחוסר כל בשנת 1950 והתגוררו במעברה. בגיל 18, אביו, שלא ידע עברית על בוריה התגייס לצבא מרצון, שכן התנאים בצבא היו טובים יותר מאשר במעברה, ועם השנים הוריו הגיעו לרווחה כלכלית מסוימת. לדברי כץ, החינוך היה הדבר הכי חשוב בבית הוריו.

כשלמד בכיתה י"א, החליט כץ לשרת במסלול העתודה האקדמית במסלול משפטים. לדבריו, בתקופה של שנות השישים והשבעים הנושא המשפטי לא היה בכותרות כפי שהוא היום, בטח לא בעניינים צבאיים. רצונו זה של כץ נבע מתפיסתו כי הנושא המשפטי הינו חשוב ביותר בעיצובה של חברה מתוקנת, דבר שכבר נקבע באופן מפורט במקרא.

לאחר לימודי התואר הראשון באוניברסיטת תל אביב, התגייס כץ לפרקליטות הצבאית בשנת 1982. הוא שירת כתובע בפרקליטות צפון, לאחר מכן כממונה על התביעה הצבאית בשומרון (שכם), ממונה על התביעה הצבאית בג'נין, תובע פיקודי בפרקליטות מטכ"ל וכממונה הראשון על התביעה הצבאית באיו"ש (פרקליט איו"ש היום).

בתחילת האינתיפאדה הראשונה מונה אל"ם (במיל") כץ לשופט צבאי בשכם, ולאחר מכן לנשיא בית המשפט הצבאי בג'נין. באותם זמנים, שכנו בתי המשפט הצבאיים במרכז הערים הפלסטינאיות.

בנוסף לאלה, כץ מילא שורה של תפקידים במהלך שירותו הצבאי: פרקליט דרום וזרוע היבשה, המשנה לנשיא ביהמ"ש הצבאי לערעורים בעזה ולאחר מכן כנשיא בית המשפט. בשנת 2000 התמנה אל"ם (במיל") כץ לתפקיד סגן הפצ"ר, והשתחרר משירות צבאי ב-1 במאי 2003.

לאחר שחרורו מהשירות הצבאי, אל"ם (במיל") כץ שימש כמנכ"ל לשכת עורכי הדין ולאחר מכן כיועמ"ש המוסד לביטוח לאומי. בשנת 2007 פתח משרד עצמאי המתעסק במשפט פלילי וצבאי. במסגרת הפרקטיקה הפרטית, ייצג כץ נאשמים בתיקים משמעותיים רבים, שחלקם אף הגיעו לתקשורת. כיום, כץ מייצג בעיקר בתיקי "צווארון לבן" וייצוג נאשמים וחשודים מקרב זרועות הביטחון. בשירות מילואים, כץ משמש כסנגור צבאי.

מתובע בפרקליטות צפון ועד מינויו לממונה על התביעה בשומרון בדרגת סגן

בתפקידו הראשון בפרקליטות הצבאית, שירת אל"ם (במיל") כץ כתובע בפרקליטות צפון. היחידה בתקופה זו, של ראשית שנות ה-80, הייתה שונה מאוד מהפרקליטות הצבאית בת ימינו, מבחינת משאביה ומבחינת ההכרה בה על ידי כלל הצבא. אז, פרקליטות צפון שכנה בעיר התחתית בחיפה, ובית הדין הצבאי צפון שכן ברחוב העצמאות – שניהם בתוך בניינים אזרחיים לחלוטין. כץ מתאר את התקופה האמורה כתקופה יוצאת-דופן בחייו האישיים: הוא חי בבית החייל בחיפה, הכיר אנשים ונהג לבלות בחיפה בערבים, לצד עיסוק בעבודה מקצועית מעניינת מאוד.

בתקופה זו, הגיעו לפתחה של פרקליטות צפון תיקים רבים הנוגעים לחיילי צה"ל ששירתו בלבנון. כשהיה אך בדרגת סגן, ועל אף שחפץ בתפקיד התובע הפיקודי בפרקליטות צפון, נקרא כץ למשרדו של סגן הפצ"ר דאז, אל"ם אמנון סטרשנוב, אשר הציע למנותו לממונה על התביעה הצבאית בשומרון, לאחר שקצין בדרגת רב-סרן ששירת בתפקיד יצא לגמלאות. כץ נענה להצעה, וכך מונה בדרגת סגן לתפקיד הממונה על התביעה בשומרון בתקן רס"ן (מינוי חריג גם ביחס לאותה התקופה), כשהוא מפקד על שני תובעים ומספר חיילות.

כץ הגיע לשכם ביוני 1985, לדבריו – מיד לאחר "עסקת ג'יבריל", בזמן הסלמה באזור לאחר שחרור 1,156 מחבלים מהכלא. אל"ם (מיל") כץ סיפר, כי השירות בתביעה הצבאית בשומרון בתקופה האמורה היה מאתגר ועיצב את זהותו כאזרח במדינת ישראל, את התפיסה הביטחונית שלו, והעניק לו כלים וניסיון פיקודי וניהולי ששימשו אותו בהמשך שירותו. לאחר מכן, המשיך כץ ושירת כאמור בשורת תפקידים שונים בתביעה הצבאית באיו"ש ובבתי המשפט הצבאיים באיו"ש.

יותר מכל, זכורים לאל"ם (מיל") כץ מתקופת שירותו באיו"ש תיקי הפיגועים ההמוניים, המזעזעים מבחינת כמותם וחומרתם. בין היתר, מונה כץ לשמש כשופט ערכאה ראשונה בעניינו של חסן סאלמה, שהיה אחראי על מספר רב של פיגועי אוטובוסים בירושלים, בהם נהרגו 46 אנשים. לימים, הסופר האמריקאי Mike Kelly כתב ספר בשם The Bus on Jaffa Road על פיגועים אלה, והקדיש חלק מהספר לתיאור חלקו של אל"ם (במיל") כץ בשיפוט המעורבים באותן פרשות טרור חמורות.

פרשה מרכזית מתקופת שירותו של אל"ם (במיל") כץ

בעת שירותו בתביעה הצבאית באיו"ש, טיפל אל"ם (מיל") כץ בפרשת רציחתו של חייל בשם דוד מנוס ז"ל. יום אחד, החייל דוד מנוס ז"ל, אשר שירת בחיל האוויר, נעלם. התחילו שמועות שראו אותו במועדונים ושהוא עריק. בדיעבד, התברר שבמטרה להגיע לביתו, הוא עלה לטרמפ במכונית שנשכרה בנתניה על-ידי חוליית מפגעים, שמנתה שני גברים ושתי נשים, ותכננו לחטוף חייל ולרצוח אותו. חברי החוליה לקחו את מנוס ז"ל למערה באזור ורצחו אותו. גופתו נמצאה במערה, למעלה משנה לאחר מכן. בהמשך, התנהלה חקירת שב"כ, והחולייה נעצרה. התובע בתיק היה אל"ם (מיל") כץ, ובמסגרת ניהול התיק, כדי להוכיח כי אחת מחברות החוליה דוברת את השפה הערבית, הוא השיג שחזור שנערך לנאשמת במסגרת תיק אחר, בשפה הערבית.

לפני מספר שנים התקשרה אליו אמא שבנה עריק במטרה לשכור את שירותיו כסנגור. אימו של העריק החלה לספר לאל"ם (מיל") כץ על משפחתה, ועל כך שמשפחתה היא משפחה שכולה, וכי אחיה נרצח על ידי מחבלים בשנות ה-80. התברר, כי מדובר באחותו של דוד מנוס ז"ל. מבחינת כץ, היה מדובר בסגירת מעגל.

התביעה הצבאית באיו"ש בעבר

בתקופתו של אל"ם (מיל") כץ בתביעה הצבאית באיו"ש, היו חוליות התביעה חלק ממחלקת יועמ"ש איו"ש, ולא עמד בראשן פרקליט, אלא התקיימו קשרים מקצועיים מעת לעת עם התביעה הצבאית הראשית. בהמשך, כאמור, מונה אל"ם (מיל") כץ לממונה הראשון על התביעה באיו"ש, שפיקד על יתר הממונים על התביעות השונות.

לדעתו של אל"ם (מיל") כץ, ההפרדה בין הייעוץ המשפטי ובין התביעה באיו"ש הייתה חיובית, שכן לתפיסתו התביעה הצבאית צריכה להיות גוף מקצועי, המומחה למשפט פלילי, ולא כפוף מקצועית לאף מערכת ובפרט לא ליועמ"ש שמצוי בקשרי עבודה עם המנהל האזרחי ועם יתר הגורמים בגזרה,

באופן שעלול היה לפגום בעצמאות שיקול הדעת. כמו כן, כאשר הייתה התביעה הצבאית באיו"ש חלק ממחלקת יועמ"ש איו"ש, הוסט חלק מהקשב למשימות שאינן נוגעות למשפט הפלילי, כגון סמכויות מנהליות להריסת בתי מחבלים ועניינים בטחוניים נוספים.

שינוי משמעותי נוסף היה במקום מושבם של בתי המשפט וחוליות התביעה הצבאית באיו"ש. בראשית דרכו של אל"ם (מיל") כץ באיו"ש, שכנו בתי המשפט וחוליות התביעה הצבאית בתוך מרכזי הערים הפלסטיניות – שכם, ג'נין, רמאללה, חברון וטול-כרם. לאחר הסכמי אוסלו, הועברו חוליות התביעה בג'נין, שכם וטול-כרם למחנה דותן; התביעה בחברון עברה להר מנוח, היכן שישבה מפקדת החטיבה; והתביעה באזור רמאללה הועברה לבית-אל. בתחילת שנות ה-2000 התרחש המעבר השני – התביעה העבירה את מיקומה מעומק איו"ש אל מחנה עופר ביהודה ומחנה סאלם בשומרון. לדברי כץ, כל מעבר כזה הצריך מאמץ לוגיסטי אדיר בפרקליטות הצבאית, שלא היו לה אנשי בינוי או תחזוקה משלה.

תמונה מיום טקס חנוכת מבנה התביעה הצבאית בבית-אל מימין לשמאל: תא"ל גדי זוהר, ראש המנהל האזרחי; אל"ם משה רוזנברג ז"ל, היועץ המשפטי ליהודה ושומרון; אל"ם (מיל") כץ

שינויים ותמורות בפרקליטות הצבאית

אל"ם (במיל") כץ שירת בצה"ל כ-22 שנה, וראה את הפרקליטות הצבאית בגלגוליה השונים. לדעתו, הקשר בין המחלקות כיום הוא הרבה יותר טוב משהיה בעבר, ועבודת המחלקות כיום יותר מתואמת ומנוהלת. כץ סבור כי זהו תוצר של "המשפטיזציה", שלא פסחה גם על הצבא, והעובדה כי היום הפרקליטות הצבאית עוסקת בתחומים רבים, בהם לא עסקה בעבר.

בהיבט הכשרת הקצינים, סיפר אל"ם (במיל") כץ כי כשהגיע כקצין צעיר לפרקליטות הצבאית, לא היה קורס קמ"שים, אלא רק בוחן קצין משפטים שחלק א' בו עסק בדין משמעתי, וחלק ב' כלל בחינה בעל-פה בפני מערך בכירים בפרקליטות. הקצינים היו לומדים לבד, נבחנים, ועל סמך הבוחן הוחלט באילו תפקידים לשבצם.

לגבי ההווי היחידתי, מספר אל"ם (במיל") כץ כי בעבר ההווי היחידתי התבסס יותר על שיח פנים-אל-פנים והקשרים החברתיים היו בעיקר עם מי ששירתו ביחד באותו המקום הפיסי או נסעו ביחד למקום השירות. זאת, בין היתר, גם בשל היעדר אמצעים טכנולוגיים שקיימים כיום. לדעתו, גם החברות בין המשרתים ביחידה הייתה עוצמתית יותר בזמנו.

מפקדים משמעותיים

אל"ם (במיל") כץ ציין כי כל מפקדיו לאורך שירותו תרמו לידע שלו ולבניית האישיות שלו. עם זאת, מצא להזכיר שלושה משמעותיים ביותר בעיניו.

הראשון, אל"ם (בדימוס) זאב ליסון, איתו הוא מצוי בקשרי חברות עד היום. ליסון היה פרקליט צפון, פרקליט מטכ"ל, ולאחר מכן שופט באיו"ש. ליסון עלה לארץ בגיל 22, והצליח למרות קשיי העלייה והקליטה, להתקדם עד לדרגת אל"ם. הוא שם דגש רב על הפרט, ובין היתר היה קונה כלי גילוח או רחצה או נותן כסף לחיילים שידם לא הייתה משגת לכך. הוא היה אחד המפקדים הראשונים של כץ, שהעריך אותו מאוד, ונוצרה ביניהם חברות. אל"ם (במיל") כץ מספר כי ממנו למד כיצד להיות "מפקד עם לב".

מפקד נוסף של אל"ם (במיל") כץ, אותו העריך, כדבריו, היה מי שהיה לפצ"ר, תא"ל (כתוארו ודרגתו אז) אורי שהם, שלאחר שירותו מונה לשופט בית המשפט העליון ולנציב תלונות הציבור על השופטים. כץ מתאר כי שהם היה מפקד במלוא מובן המילה. בתקופתו הקימו את ערכאת הערעור באיו"ש, והוא כיהן כנשיא בית המשפט הצבאי לערעורים כאשר אל"ם (מיל") כץ כיהן כשופט צבאי. בתקופתו של שהם, לדברי כץ, הוא הרגיש לראשונה שיש יחידת בתי משפט באיו"ש ושיש לה מפקד, שמאחד את כלל השופטים.

לבסוף, סיפר כץ כי בתפקידו האחרון היה סגנו של הפצ"ר אלוף מנחם פינקלשטיין. כץ מספר כי למד מפינקלשטיין רבות. לדבריו, פינקלשטיין היה אחד המשפטנים המבריקים ששירתו אי פעם בפרקליטות הצבאית.

מסר לקציני הפרקליטות הצבאית בהווה

אל"ם (במיל") כץ מסר, כי על כל קצין לשאול את עצמו תמיד, היכן הוא רואה את עצמו בעוד עשר שנים. לעמדתו, מי שלא פוסל המשך שירות צבאי, צריך להתמקצע ולשאוף לעבור בין מסלולי השירות השונים הפרקליטות הצבאית. לדבריו, היכולת לצבור ניסיון בתחומי משפט שונים ומגוונים הוא אחד היתרונות הגדולים בשירות בפרקליטות הצבאית.

אנו מודים לאל"ם (במיל") כץ על הזמן שהקדיש לנו ועל תובנותיו מאירות העיניים שהוסיפו לידעותינו על ההיסטוריה של היחידה.